

۱۴۰۳۶۳۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی

از آلاء اوقاف، اجتماعی و زیست محیطی

غلامحسین حسینی‌نیا (استادیار، عضو هیأت علمی دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران)
احمد یعقوبی‌فرانی (استادیار، عضو هیأت علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا)
رضا موحدی (دانشیار، عضو هیأت علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا)

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

WWW.ITSR.IR

سرشناسه	: مادلین، پولمن، ۱۹۵۷ - Madeleine, Pullman
عنوان و نام پدیدآور	: مدیریت زنجیره تامین مواد غذایی از ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی / نویسندگان مادلین پولمن، ژانوهویی وو؛ مترجمین غلامحسین حسینی‌نیا، احمد یعقوبی‌فرانی، رضا موحدی.
مشخصات نشر	: تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۴۳۰ ص:، مصور، جدول، نمودار.
شابک	: 978-964-469-438-7
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: Food Supply Chain Management: Economic, Social and Environmental Perspectives, c2011
موضوع	: مواد غذایی - صنعت و تجارت
موضوع	: کشاورزی پایدار
شناسه افزوده	: ژانوهویی، وو، ۱۹۶۶ - م.
شناسه افزوده	: Zhaohui, Wu
شناسه افزوده	: حسینی‌نیا، غلامحسین، ۱۳۵۳ - مترجم
شناسه افزوده	: یعقوبی‌فرانی، احمد، ۱۳۵۴ - مترجم
شناسه افزوده	: موحدی، رضا، ۱۳۵۰ - مترجم
شناسه افزوده	: شرکت چاپ و نشر بازرگانی
رده بندی کنگره	: ۹۴ - ۹۹ - ۷ - ۱۹ - HD۱۹
رده بندی دیویی	: ۳۳۸/۱۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۹۳۷۴۸۲

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۶۹-۴۲۱-۷

نام کتاب: مدیریت زنجیره تامین مواد غذایی از ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی*
نویسندگان: مادلین پولمن، ژانوهویی وو

مترجمین: آقایان دکتر غلامحسین حسینی‌نیا (استادیار، عضو هیأت علمی دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران)

دکتر احمد یعقوبی‌فرانی (استادیار، عضو هیأت علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا)

دکتر رضا موحدی (دانشیار، عضو هیأت علمی دانشکده کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا)

ناظر علمی: دکتر الناز میان‌دوآبچی (استادیار، عضو هیأت علمی مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی)

نسخه‌پردازی: محمدرضا ریاضت، فرهاد یونسی

اصلاح و صفحه‌آرایی: الهام اولیابک

چاپ اول: ۱۳۹۴

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

قیمت: ۲۵۰,۰۰۰ ریال

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: شرکت چاپ و نشر بازرگانی وابسته به مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

ناشر: شرکت چاپ و نشر بازرگانی وابسته به مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است

نشانی: تهران، خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، شماره ۱۲۰۴، تلفن: ۶۶۹۳۹۳۲۹

وبسایت: www.itsr.ir

پست الکترونیکی: info@itsr.ir

پیشگفتار

مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی، مقوله‌ای است که روز به روز بیشتر مورد توجه رسانه‌ها، افکار عمومی و سیاست‌گذاران قرار می‌گیرد. اگرچه منافع اقتصادی حاصل از صنعت مواد غذایی از دیرباز یکی از محرک‌های اصلی حوزه بازرگانی و تجارت بوده است، اما امروزه افکار عمومی بیشتر در پی آن است که اطلاعاتی درباره چگونگی تأثیرگذاری فعالیت‌های مرتبط با مواد غذایی بر جامعه و محیط زیست و نیز چگونگی مدیریت کردن دغدغه‌های عدیده ناشی از امنیت و ایمنی مواد غذایی را به دست آورد. از این منظر، معاونان و مدیران کسب و کارهای مرتبط با مواد غذایی بایستی امروزه اهتمام بیشتری نسبت به تأمین خواسته‌های اجتماعی، زیست محیطی و امنیتی گروه‌های متعدد ذی‌نفع و نیز مسائل مربوطه، به خرج دهند. این در حالی است که سود دهی نسبتاً پایین و ماهیت رقابت‌آمیز حاکم بر صنعت مواد غذایی، تشویق این چالش را افزایش می‌دهد. یکی از مهمترین الزامات در زنجیره تأمین مواد غذایی، کارایی و بهره‌برداری مناسب از منابع طبیعی متعدد است. به جز صنعت انرژی، هیچ صنعت دیگری وجود ندارد که به اندازه صنعت مواد غذایی، با سبیل تقاضا از سوی جمعیت روز افزون جهان روبرو شود. نگارش نوشتار حاضر بدان دلیل بود که احساس می‌شد، لازم است مدیران و سیاست‌گذاران کنونی و آینده دست اندرکار مواد غذایی، درک و شناخت بیشتری نسبت به نظام، ساختار، نهادها و نیز نیروهای اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی فعال در هر یک از بخش‌های ذی‌ربط در این حوزه به دست آورند و در این راستا کوشیده‌ایم که جامع‌نگری را حتی المقدور در دستور کار خود داشته باشیم. اما باید اذعان کنیم که تعدد موضوعات و مسائل باعث شده است، نتوانیم تمامی موضوعات ممکن را به طور جامع و فراگیر تحت پوشش قرار دهیم. تلاش‌مان بر آن بوده است که با هدف نگرشی

همه جانبه به ابعاد و زوایای مختلف هر موضوع، نمونه‌هایی بارز از شرکت‌ها و بنگاه‌هایی را معرفی کنیم که سعی داشته‌اند به منظور ایجاد توازن و تعادل بین حاصل کار و نیازهای اجتماعی و زیست محیطی، پا را از زاویه دید صرفاً اقتصادی فراتر بگذارند. ما بر این باوریم که اکثر بنگاه‌ها و شرکت‌های دست‌اندرکار مواد غذایی، سرانجام پای در این راه خواهند نهاد و شاهد ادعای ما نیز برخی نمونه‌هایی است که به عنوان نوآوران امروزی، در نوشتار حاضر، مورد اشاره قرار گرفته‌اند.

مقصود نوشتار حاضر

مقصود کتابی که هم اکنون پیش رو دارید آن است که روش‌ها و شرایط کنونی حاکم بر زنجیره تأمین مواد غذایی ایالات متحده و چگونگی مدیریت آن را از ابعاد و زوایای مختلف و متعدد، مورد بررسی و تشریح قرار دهد. تا هنگام نگارش ویرایش نخست نوشتار حاضر، هیچ کتاب جامعی پیرامون مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی ایالات متحده و مسائل گوناگون مبتلا به بخش‌های ذی‌ربط، به بازار عرضه نشده است. ما به عنوان اساتید مدرس این حوزه، خواستار و نیازمند کتابی جامع برای تدریس در کارهای خود بودیم تا سر فصل‌های دروس مربوطه را پوشش دهد. اما چون تا قبل از نگارش نوشتار حاضر، چنین کتابی وجود نداشت، به ناچار، نیازهای علمی دانشجویان خود را با ارجاع دادن آنان به منابعی چون مطالعات موردی (مورد پژوهی‌ها)، مقالات، گزیده مطالب و کتب مرتبط با موضوع مرتفع‌تر می‌کنیم. از این رو، کتاب حاضر بر آن است تا علاوه بر رفع این مشکل، نیازهای دانشجویان، مشتاقان به حوزه مواد غذایی، مدیران کنونی و آتی، پژوهشگران، سیاست‌گذاران و دست‌اندرکاران این حوزه را تسهیل کند. در این کتاب، نمایی کلی از چگونگی کارکرد هر بخش از زنجیره تأمین مواد غذایی، مسائل اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی کنونی مبتلا به هر بخش، معرفی و تشریح می‌گردد. کتابی که مایل‌اند اطلاعات جامع‌تر و تخصصی‌تری درباره هر کدام از این بخش‌ها به دست آورند، باید به منابع و مراجع دیگری نیز رجوع کنند؛ هر چند که قویاً معتقدیم همین کتاب نیز می‌تواند موجبات آشنایی جامع علاقه‌مندان به موضوع را فراهم آورد.

کلیات مطالب فصول کتاب

- در فصل یکم، زنجیره تأمین مواد غذایی، اهمیت اقتصادی آن، تغییر و تحولات در ساختار کشاورزی ایالات متحده طی چند دهه اخیر، گرایش‌های مصرف‌کنندگان و

سیاست‌گذاری‌های مؤثر بر عرضه و تقاضای مواد غذایی و راهکارهای پیشنهادی برای هدایت نظام کشاورزی به سمت جنبش کشاورزی پایدار، معرفی و بررسی می‌گردد.

• **فصل دوم**، به بحث پیرامون امنیت در حوزه مواد غذایی اختصاص دارد و در این راستا ضمن تبیین گستره مسأله و توصیف جزئیات نقش سازمان‌های دولتی دست‌اندرکار امنیت غذایی، نظام‌ها و شیوه‌های تضمین‌کننده تولید مواد غذایی سالم معرفی شده و عمده دغدغه‌های ناظر بر امنیت مواد غذایی در چارچوب اصل تأمین امنیت هر یک از مواد غذایی، به اجمال جمع‌بندی و تشریح می‌گردد.

• در **فصل‌های سوم تا پنجم**، به ترتیب زنجیره‌های فرآورده‌های اساسی کشاورزی، میوه‌جات و بریجات مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند. در هر یک از این فصل‌ها، ضمن بیان اهمیت محصولات مورد نظر، شیوه‌های کنونی تولید و نیز ساختار زنجیره تأمین و عرضه آنها در کنار کنشگران مهم، سیاست‌های عمومی و مسائل و مقولات اجتماعی و زیست محیطی هر حوزه، به اختصار بررسی و تشریح می‌شوند.

• **فصل ششم**، به بحث درباره تنظیم مقررات ناظر بر مواد غذایی و ساز و کارهای تأییدکننده می‌پردازد. برای این منظور، بحث بر تشریح مفهوم شاخصه‌های اعتماد، انواع ادعاها و تبلیغات مبتنی بر دارا بودن شاخصه‌های اعتماد و روش‌های مورد استفاده برای انتقال صحت این ادعاها به مصرف‌کنندگان، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد. آن دسته از خواسته‌های تنظیم شده توسط نهادهای دولتی که مورد تأیید مراجع ذیصلاح غذایی و سازمان‌های غیرانتفاعی ذی‌ربط قرار دارند نیز مورد اشاره قرار گرفته‌اند. نگاه ویژه به نقش وزارت کشاورزی ایالات متحده در تنظیم مقررات ناظر بر کیفیت مواد غذایی و ادعاها، منتشره از طریق منابع اطلاع‌رسانی، از دیگر مباحث این فصل به شمار می‌آیند. در این فصل همچنین آن دسته از تأییدیه‌ها یا گواهینامه‌های مواد غذایی که مقبولیت بالایی در بازارهای جهانی به دست آورده‌اند، مورد بررسی و کندوکاو قرار می‌گیرد.

• در **فصل‌های هفتم تا نهم**، به اجمال درباره خدمات و فعالیت‌های مرتبط با تولید و فرآوری خرده‌فروشی مواد غذایی، بحث شده است. در هر یک از این فصل‌ها، ضمن تشریح اهمیت اقتصادی و ساختار زنجیره تأمین هر بخش، نقش کنشگران مهم و نیز مسائل اجتماعی و

زیست محیطی هر کدام، مورد بحث و ارزیابی قرار گرفته است. افزون بر این، به امور توزیع، خرید و لجستیک نیز حتی المقدور اشاره شده است.

• در فصل دهم، نقش مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی در کمک به کاهش آلام گرسنگان جهان به اختصار مورد بحث قرار گرفته است. این فصل که یکی از مباحث روز افزون در حوزه مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی به شمار می آید، ضمن تشریح تفاوت بین «کمک‌های توسعه‌ای» و «کمک به کاهش گرسنگی»، نمونه‌هایی از چگونگی کاربرد تفکرات سیستمی مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی در شرایط بحرانی امروز را ترسیم می‌نماید.

• فصل یازدهم، کتاب با خلاصه کردن چالش‌های پیش روی ما، به منظور تشکیل یک نظام جامع غذائی به این پی برد؛ نظامی که قادر به رفع نیازهای عیدیه زیست محیطی، اقتصادی، عدالت اجتماعی و دغدغه‌های کنونی جامعه بیشتری باشد. نگاهی به مسائل و مقولات امنیت غذایی و تشریح راه‌های نوظهور ناظر بر چالش‌های مذکور از یک زاویه دید جهانی، از دیگر موارد مطرح شده در این فصل به شمار می‌آیند.

در هریک از فصل‌های کتاب، نمونه‌ای آورده و در عین حال گویا و روشن‌گر، چه از طریق تحلیل موضوع و چه در قالب بیان دیدگاه تولیدکننده، ارائه می‌گردد. یکی دیگر از ویژگی‌های کتاب حاضر، ذکر دو مطالعه موردی مبسوط و جامع است که هر کدام، طیف گسترده‌ای از مسائل امروزی مبتلا به تولیدکنندگانی را مطرح می‌کند که در جریان تلاش برای رفع نیازهای حرفه‌ای خود کوشیده‌اند از چارچوب مسئولیت‌پذیری اجتماعی خارج نشوند.

در پایان لازم است از آقایان دکتر غلامحسین حسینی‌نیا، دکتر احمد یعقوبی‌فرانی و دکتر رضا موحدی، مترجمین این مجموعه و از سرکار خانم دکتر النازمیان‌دوآبچی داور انتشار کتاب و همچنین از همکاران شرکت چاپ و نشر بازرگانی که موجبات چاپ این اثر را فراهم نموده‌اند، تقدیر و تشکر به عمل آید.

محمدرضا رضوی

رییس مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

مقدمه نویسنده‌گان

مدیریت زنجیره تأمین مواد غذایی؛ از ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی، با هدف آشناسازی هر یک بیشتر دست اندرکاران، پژوهشگران، استادان، دانش پژوهان و مشتاقان عرضه مواد غذایی با چگونگی تأمین، فراوری، تولید، توزیع مواد غذایی و فروش آن به مصرف کنندگان به رشته تحریر در آمده است. در این کتاب همچنین تأثیر متقابل بین عرضه و تقاضای مواد غذایی در سطوح داخلی و بین‌المللی، مواد غذایی و کسب و کار و کسب و کار و قرار گرفته است. در سرتاسر متن حاضر، دو رویکرد عمده ناظر بر تأمین مایحتاج غذایی در سطح جهان، شامل رویکرد کشاورزی سنتی و رویکرد مبتنی بر پایداری به چشم می‌خورد. خدایگان این کتاب بایستی محمل شایسته و مناسبی را برای بحث و تبادل نظر پیرامون زنجیره غذایی تأمین و عرضه مواد غذایی - چه برای امروز و چه برای آینده - و نیز اتخاذ تصمیمات آگاهانه و سمجید در باره مواد غذایی فراهم آورند.

مادلین پولمن به عنوان دانشیار در رشته مدیریت، محققان دانشگاه ایالتی پورتلند در ایالت اورگان^۱ به تدریس اشتغال دارد. وی دانشنامه دکتری خود، در رشته مدیریت بازرگانی به سال ۱۹۹۷ از دانشگاه یوتا^۲ اخذ نمود. ایشان، تدریس در دوره‌های کارشناسی ارشد و برنامه‌های آموزشی مدیران دانشگاه کورنل^۳، مدرسه عالی بازرگانی لندن، دانشگاه متدست جنوبی^۴، دانشگاه ایالتی کلرادو^۵ و دانشگاه یوتا را در کارنامه خود دارد. از ایشان، مقالات علمی متعددی در نشریات مختلف به چاپ رسیده است که از آن جمله می‌توان نشریات زیر را نام برد:

1- Oregon

2- Utah

3- Cornell

4- Southern Methodist

5- Colorado

- Journal of Operations Management
- Decision Sciences
- Production and Operations Management
- the Journal of Service Research
- The International Journal of Service Industry Management
- The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quaterly
- Omega
- Journal of Product Innovation Management

ژانوهی نیز با درجه دانشیاری در رشته مدیریت عملیات و زنجیره تأمین، در دانشگاه کوروالیس^۱ یالت اورگان تدریس می نماید. وی در حال حاضر به کار تدریس و تحقیق در حوزه هایی نظیر شبکه های زنجیره تأمین، روابط خریدار- تأمین کننده و راهبرد مدیریت زیست محیطی در عملیات زنجیره تأمین اشتغال دارد. ژانوهی، فعالیت به عنوان نماینده خرید شرکت لرد^۲ و نیز فعالیت به عنوان مدیر پروژه در یک شرکت بازرگانی بین المللی چینی موسوم به CMEC را در کارنامه خود دارد.

1- Corvallis

2- Lord corp